

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2016-2019

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Petr Kříž

**SPECIFIKA VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ VE SPECIÁLNÍ ŠKOLE
PŘI VÝCHOVNÉM ÚSTAVU V BUŠKOVICÍCH**

Praha 2019

Vedoucí bakalářské práce:

PaedDr. Jan Toman

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2016-2019

BACHELOR THESIS

Petr Kříž

**SPECIFICS OF PUPILS' EDUCATION AT SPECIAL
SCHOOL AT THE BUŠKOVICE EDUCATIONAL INSTITUTE**

Prague 2019

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PaedDr. Jan Toman

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Žatci dne:

Jméno autora: Petr Kříž

Poděkování

Chtěl bych poděkovat PaedDr. Janu Tomanovi za cenné rady a trpělivost, které mi v průběhu vypracování mé bakalářské práce poskytoval.

Anotace

Bakalářská práce zkoumá zvláštnosti vzdělávání žáků ve speciálních školách při výchovných ústavech v České republice se zaměřením na výchovný ústav Buškovice. V teoretické části analyzuje faktory ovlivňující úspěšnost ústavní a ochranné výchovy žáků s poruchami učení a chování včetně legislativního a pragmatického vymezení problematiky. Praktická část bakalářské práce se zaměřuje na zmapování faktorů, které ovlivňují školní úspěšnost žáků s poruchami učení a chování vzdělávaných ve střední škole při výchovném ústavu Buškovice v různých oborech.

Klíčová slova

Výchovný ústav. Ústavní výchova. Náhradní výchova. Ochranná výchova. Poruchy chování. Reeducace. Resocializace. Školní úspěšnost žáka.

Annotation

This thesis is dealing with specifics of education provided to pupils in a special school at the Buškovice Educational Institute. This bachelor thesis looks into the peculiarities of pupils' education at special schools at educational institutions in the Czech Republic with a focus on the Buškovice Educational Institute. In the theoretical part it analyzes the factors influencing the success of institutional and protective education provided to pupils with learning disabilities and behavior disorders. This thesis also includes legislative and pragmatic definitions of the submitted issues. The practical part of the bachelor thesis is focused on the analysis of factors, which influence the school success of pupils with learning disabilities and behavior disorders at a special school at the Buškovice Educational Institute.

Key words:

Educational Institute, Upbringing in childcare institutions, Substitute Family Education, Protective custody, Behavioral disturbance, Remedy, Social rehabilitation, Pupils' successfulness.

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 MENTÁLNÍ POSTIŽENÍ VE ŠKOLNÍ PRAXI.....	10
1.1 Klasifikace mentálního postižení	12
1.2 Příčiny vzniku mentálního postižení	13
1.3 Osobnost mentálně postiženého	14
1.4 Prevence mentálního postižení.....	15
2 PORUCHY CHOVÁNÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE	17
2.1 Diagnostická kritéria.....	17
2.2 ADHD - hyperaktivita s poruchou pozornosti	18
2.3 Porucha chování ve vztahu k rodině.....	20
2.4 Nesocializovaná porucha chování	21
2.5 Socializovaná porucha osobnosti	21
2.6 Porucha opozičního vzdoru.....	21
3 VZDĚLÁVÁNÍ JEDINCŮ S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM A PORUCHAMI CHOVÁNÍ	22
3. 1 Vzdělávání osob s mentálním postižením ve speciálních školách	22
3. 2 Vzdělávání v období povinné školní docházky.....	23
3. 3 Vzdělávání v rámci profesní přípravy	25
4 SYSTÉM PREVENCE SOCIÁLNĚ - PATOLOGICKÝCH JEVŮ.....	28
PRAKTICKÁ ČÁST	31
5 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	31
5.1 Hypotézy a předpoklady	31
5.2 Výzkumný vzorek.....	31
5.3 Metody výzkumu	36
5.4 Popis průběhu výzkumu.....	36
5.5 Výsledky výzkumu	40
5.6 Interpretace a diskuse výsledků.....	43
ZÁVĚR	45

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	47
ZÁKONY A VYHLÁŠKY	49
SEZNAM ZKRATEK	52
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ.....	53

ÚVOD

Pracuji jako vychovatel ve výchovném ústavu v Buškovících. Klienti výchovného ústavu jsou chlapci ve věku 15 – 19 let, na základě předběžného opatření, nařízení ústavní nebo ochranné výchovy. Žáci k nám přicházejí nejenom z běžných a nejvíce rozšířených dětských domovů, ale také z dětských domovů se školou, diagnostických ústavů, dále z výchovných ústavů a na základě předběžného opatření z civilních učilišť. Většina z nich trpí vážnými poruchami chování, učení, mají různé druhy závislostí. Jsou postiženi intelektově i osobnostně. Žáci se mohou v našem školském zařízení vyučit v oborech: Zednické práce, Stavební práce, Tesařské práce, Lesnické práce a také v oboru Zahradnická výroba. Všechny tyto obory jsou typu „E“, to znamená, že jsou určeny žákům s lehkým mentálním postižením

Bakalářská práce zkoumá zvláštnosti vzdělávání žáků ve speciálních školách při výchovných ústavech v České republice se zaměřením na výchovný ústav Buškovice. Cílem mé bakalářské práce je potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz. V teoretické části práce analyzuje faktory ovlivňující úspěšnost ústavní a ochranné výchovy žáků s poruchami učení a chování, a to včetně legislativního a pragmatického vymezení problematiky. Teoretická část bakalářské práce se zaměřuje na zmapování faktorů, které ovlivňují školní úspěšnost s poruchami učení a chování vzdělávaných ve speciální škole při výchovném ústavu Buškovice. Zaměřuje se na legislativu vzdělávání osob s mentálním postižením a možností vzdělávání těchto osob ve speciálních školách. Další část práce popisuje klasifikaci mentálního postižení, příčiny jeho vzniku a prevenci. Poslední část se zabývá charakteristikou školského zařízení Výchovného ústavu, střediska výchovné péče a střední školy Buškovice a problematikou, která ovlivňuje výchovně vzdělávací proces. Výčet problémů, které nastávají ve výchovně vzdělávacím procesu, je sestaven na základě vlastního pozorování a konzultací s pedagogy, kteří se na vzdělávání těchto žáků podílejí. Druhá, praktická, část překládané práce je utvořena empirickým šetřením, které je realizováno prostřednictvím studia dokumentace žáků, a to zejména analýzou osobních složek a pedagogické dokumentace žáků Střední školy. Jako další metoda k získání podstatných skutečností a problémů vyskytujících se v průběhu vzdělávání žáků je použit nestrukturovaný rozhovor se zaměstnanci, kteří se na vzdělávání a výchově žáků podílejí. V přístupu vyhodnocování získaných informací je využito i poznatků a zkušeností z mé praxe ve Výchovném ústavu, středisku výchovné péče a střední škole Buškovice.

TEORETICKÁ ČÁST

1 MENTÁLNÍ POSTIŽENÍ VE ŠKOLNÍ PRAXI

Nové pojetí vzdělávání dětí, žáků a studentů (dále jen žáků) se speciálními vzdělávacími potřebami (dále jen SVP) umožnila od 1. září 2016 účinná novelizace § 16 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Blíže bylo vzdělávání těchto žáků upraveno vyhláškou č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Došlo i k novelizaci vyhlášky č. 364/2005 Sb., o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení), která upravuje rozsah evidovaných údajů o dětech, žácích a studentech školami a školskými zařízeními (dále jen školy) a vymezuje množství údajů předávaných státní správě. Novelizace byla provedena především s ohledem na zajištění potřebných údajů pro financování celého konceptu prostřednictvím tzv. podpůrných opatření a s důrazem na minimalizaci administrativní zátěže.

Cílem legislativních změn bylo zlepšení podmínek vzdělávacího systému pro žáky se specifickými vzdělávacími nároky, zejména pak rozšíření podpory při jejich vzdělávání v běžných školách systémem podpůrných opatření, který doplní personální i materiální podmínky ve školách. Systém podpory byl významně posílen financováním podpůrných opatření státem prostřednictvím normované finanční náročnosti jednotlivých podpůrných opatření. Vzdělávání má respektovat zájmy žáka a vycházet z jeho možností, proto zákon zachoval také upravené podmínky pro vzdělávání žáků se závažnými formami znevýhodnění (postižení) v § 16 odst. 9 školského zákona. Novela rozšířila podporu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami jednak o zákonem daná podpůrná opatření, také o definování skupin žáků, kterým je podpora poskytována, a dále podporu rozšířila i na školská zařízení. Nositelem změn se stala školská poradenská zařízení (PPP a SPC) a realizátorem jsou pedagogové všech škol ve spolupráci se zákonnými zástupci a žáky (dětmi, studenty).

Mentální postižení

Podle Světové zdravotnické organizace (WHO), jak ve své publikaci uvádí Švarcová, můžeme mentální retardaci definovat jako „*vývojovou duševní poruchou se sníženou inteligencí, která se projevuje snížením kognitivních, řečových, pohybových a sociálních schopností*“.¹ (MKN – 10 Duševní poruchy a poruchy chování).

Podle Švarcové se za mentálně postižené považují takoví jedinci, „*u nichž dochází k zaostávání vývoje rozumových schopností, k odlišnému vývoji některých psychických vlastností a k poruchám adaptačních schopností*“.²

Podle Valenty lze mentální postižení vymežit jako duševní poruchu vniklou v průběhu vývoje, jejíž následkem je snížená inteligence, demonstrující se zejména sníženou úrovní řečových, kognitivních, pohybových a sociálních schopností.³

Mentálně postiženého jedince nelze charakterizovat jako opožděného ve vývoji, ale jedná se u něj o strukturální vývojové změny. Proto není vhodné dítě s mentálním postižením srovnávat se zdravým dítětem mladšího věku. Mentální postižení lze nejjednodušeji charakterizovat jako snížení intelektu, které se projeví v kognitivní, řečové, motorické a sociální složce osobnosti. Nejvíce je postižen proces učení, poznávání a orientace ve světě. Postižení je trvalého rázu, které nelze vyléčit, ale použitím vhodných přístupů může dojít ke zlepšení stavu. Postižení je buď vrozené, nebo získané. Průměrný inteligenční kvocient (IQ) je 90-110 bodů a o mentálním postižení můžeme hovořit od IQ 69 bodů. Při diagnostice mentálního postižení nelze však vycházet pouze z hodnoty IQ, ale z mnoha dalších faktorů a zkoumání celé osobnosti.⁴

Pro jedince s mentálním postižením jsou charakteristické:

- poruchy kognitivních procesů;
- poruchy vizuomotoriky a pohybové koordinace;
- infantilnost osobnosti;

---

¹ ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2011. 28 s. ISBN 978 – 80 – 7367– 889 - 0

² ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2011. 28 s. ISBN 978 – 80 – 7367– 889 - 0

³ VALENTA, M. a kol. *Přehled speciální pedagogiky*. Praha: Portál, 2014 24 s. ISBN 978-80-262-0602-6

⁴ BAZALOVÁ, B. *Dítě s mentálním postižením a podpora jeho vývoje*. Praha: Portál 2014. 15 s. ISBN 978-80-262-0693-4

- zvýšená závislost na rodičích a jiných lidech;
- pasivita, celková zpomalenost v chování, impulzivita, hyperaktivita;
- sugestibilita a rigidita chování;
- nedostatky v osobnostní identifikaci a ve vývoji „já“;
- opožděný psychosexuální vývoj;
- nerovnováha v aspiraci a výkonu;
- zvýšená potřeba uspokojení a jistoty;
- labilita nálad a citová vzrušivost;
- poruchy v interpersonálních vztazích a komunikaci;
- snížená přizpůsobivost k sociálním a školním požadavkům.

Pedagogové, kteří se podílejí na edukaci dětí s mentálním postižením, by se s těmito specifiky měli seznámit, ale hlavně by se je měli naučit zohledňovat při plánování, jakož i při samotné realizaci výchovně vzdělávacího procesu žáků s mentálním postižením.⁵

1.1 Klasifikace mentálního postižení

Od devadesátých let 20. století je v České republice pro klasifikaci mentálního postižení využívána 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí, která rozlišuje čtyři kategorie mentálního postižení a dále pak kategorii jiného mentálního postižení a nespecifikovaného mentálního postižení.

Podle 10. Mezinárodní klasifikace nemocí je mentální postižení tedy klasifikováno do šesti kategorií (MKN-10):

1. F70: lehké mentální postižení – IQ 69 – 50;
2. F71: středně těžké mentální postižení – IQ 49 – 35;
3. F72: těžké mentální postižení – IQ 34 – 20;
4. F73: hluboké mentální postižení – IQ 19 a nižší;
5. F78: jiné mentální postižení;
6. F79: nespecifikované mentální postižení.⁶

⁵ BENDO VÁ, P., ZIKL, P. *Dítě s mentálním postižením ve škole*. Praha: Grada 2011. 10 – 11 s. ISBN 978-80-247-3854-3

⁶ BENDO VÁ, P., ZIKL, P. *Dítě s mentálním postižením ve škole*. Praha: Grada 2011. 10 – 11 s. ISBN 978-80-247-3854-3

Charakteristika dětí s mentálním postižením podle stupňů mentálního postižení

- *Lehké mentální postižení F70 (IQ 69 – 50)* – zde hraje velkou roli dědičnost a deprivace. Do tří let se objevuje pouze nepatrné opoždění psychomotorického vývoje, do šesti let se ale projevuje opožděným vývojem řeči, malou slovní zásobou, vadami řeči apod. Většina těchto dětí nenavštěvuje předškolní zařízení, proto je nejvíce dětí diagnostikováno při zápisu nebo nástupu do školy. Významnou roli v socializaci těchto dětí má výchovné působení a rodinné prostředí. V dospělosti jsou schopny pracovat, založit rodinu a být prospěšnými členy společnosti.
- *Středně těžké mentální postižení F71 (IQ 49 – 35)* - vzniká často na základě poškození centrální nervové soustavy. Projevuje se značným opožděným vývojem v dětství. Většina těchto osob je schopna dosáhnout určitého stupně nezávislosti a samostatnosti v sebeobsluze. V dospělosti jsou schopny pracovního zařazení s různou mírou podpory.
- *Těžké mentální postižení F72 (IQ 34 – 20)* – jedinec potřebuje neustálou pomoc a podporu.
- *Hluboké mentální postižení F73 (IQ je menší než 20)* – jde o velmi těžké zatížení organismu, který postupně selhává následkem přidružených vad srdce, plic nebo dalších orgánů. U těchto jedinců je nutná celoživotní péče.⁷

1.2 Příčiny vzniku mentálního postižení

Dělení příčin mentálního postižení dle času vzniku:

- *Prenatální* – příčinou vzniku je v tomto případě infekce matky v průběhu těhotenství, špatná výživa matky, vystavení plodu toxickým látkám či nebezpečného záření, případně se může být vznik mentálního postižení spojen s úrazy matky;
- *Perinatální* – vznik mentálního postižení v perinatálním období je nejčastěji spojován s nedostatečným množstvím kyslíku plodu či dlouhotrvajícím porodem;

---

⁷ BAZALOVÁ, B. *Dítě s mentálním postižením a podpora jeho vývoje*. Praha: Portál 2014. 19 - 27 s. ISBN 978-80-262-0693-4

- *Postnatální* – jedná se o vznik mentálního postižení v období od narození do dvou let věku dítěte, kdy příčinou může být infekce či jiná onemocnění novorozence, dále pak nevhodně zvolená výživa dítěte či jeho úrazy, konkrétně pak úrazy mozku.

Další dělení mentálního postižení:

- *Vrozené mentální postižení* – tento typ mentálního postižení je spojen se specifickým poškozením či odlišným vývojem nervového systému plodu od prenatalního, perinatálního a postnatálního období až přibližně do dvou let života dítěte;
- *Získané mentální postižení* – neboli demence se projevuje jako rozpad či pozastavení mentálního vývoje, jehož příčinou je zejména porucha, onemocnění či úraz mozku, ale dále se může jednat i o poruchy metabolismu, degenerační onemocnění mozku a duševní poruchy a onemocnění;
- *Sociálně podmíněné mentální postižení* – je mentální postižení vznikající působením vlivů z vnějšího okolí dítěte či nedostačujícím množstvím stimulů přicházejících z vnějšího prostředí. Projevem daného typu mentálního onemocnění je opožděný vývoj řeči i myšlení a schopnost dítěte adaptovat se v sociálním prostředí.⁸

1.3 Osobnost mentálně postiženého

Jednou z nejdůležitějších složek osobnosti je sebepojetí, které je u mentálně postižených ovlivněno jejich způsobem uvažování a omezenou schopností pochopit, v čem jsou odlišni od ostatních, proto jejich sebehodnocení není zcela objektivní, bývá nekritické a ovládané především emocionálně. Vzhledem k omezené soudnosti závisí prakticky po celý život na názorech jiných lidí. Pro jejich nekritičnost a zvýšenou sugestibilitu jsou snadno ovlivnitelní. Na straně druhé nejsou schopni přesně chápat význam negativního hodnocení jinými lidmi, což je do určité míry chrání, zejména pokud mají vhodné zázemí.

Zkreslené sebehodnocení může na ostatní působit jako potvrzení nedostatečného rozvoje rozumových schopností a vyvolává nanejvýš shovívavý postoj. Být spokojen sám se sebou je sice důležité, ale pokud neodpovídá skutečnosti, může vést k projevům

---

⁸ MÜLLER, O. *Lehká mentální retardace v pedagogicko-psychologickém kontextu*. Olomouc: Pedagogická fakulta 2002. 9 – 17 s. ISBN 80-244-0207-6

chování, které je sociálně rušivé, ale i ohrožující. Mentálně postižený jedinec se tak snadno stává z hlediska ostatních směšným.

Mentálně postižení jedinci se těžko přizpůsobují novým situacím, což vede k tomu, že se chová stále stejně, jako by k žádné změně nedošlo, není schopen odhadnout možnosti a přizpůsobit jim své chování. Tato situace je pak pro mentálně postiženého jedince nezvladatelná, protože není schopen pochopit její podstatu.⁹

1.4 Prevence mentálního postižení

Prevence je zaměřená na předcházení a zamezení vzniku fyzické, intelektové, psychické či smyslové vady (primární prevence) nebo zamezení tomu, aby vada zapříčinila trvalé funkční omezení nebo postižení (sekundární prevence). Může zahrnovat mnoho různých druhů činností, jako je primární zdravotní péče, prenatální a postnatální péče o dítě, výchova ke zdravé výživě, kampaně proti přenosným onemocněním, zavést kontrolu pro epidemické nákazy, dodržovat bezpečnostní pravidla, programy pro prevenci nehod v různých prostředích, včetně adaptace pracovního prostředí k prevenci nemocí a postižení z povolání apod.

Příčiny mentálního postižení jsou různého původu, a proto je obtížné hledat konkrétní možnosti účinné prevence. Základními požadavky prevence mentálního postižení se zabývá zejména Mezinárodní liga společnosti pro mentálně postižené (ILSHM), která vytvořila desatero zásad, jejichž dodržováním lze omezit vznik mentálního postižení:

1. Tři měsíce před plánovaným otěhotněním by měla žena navštívit lékaře, který jí na základě vyšetření jejího aktuálního zdravotního stavu může doporučit různá opatření podporující narození zdravého dítěte.
2. Budoucí matka by měla jíst správnou stravu. Vhodná strava je důležitá jak pro matku, tak pro její dítě.
3. Během těhotenství by se žena měla vyvarovat pití alkoholických nápojů, pokud se chce vyvarovat postižení plodu způsobeného alkoholem, poněvadž pije-li matka alkohol, pije ho dítě s ní.

---

⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál 2008. 299 -300 s. ISBN 978-80-7367-414-4

4. Chránit se včas očkováním, zejména proti zarděnkám a hepatitidě typu B. Vhodné je i přeočkování proti spalničkám, pokud nebyla matka očkována v dětském věku.
5. Nekouřit. Kouření může bránit normálnímu růstu a vývoji dítěte již v děloze.
6. Na doporučení lékaře navštívit genetickou poradnu, která odhalí případné ohrožení těhotenství.
7. Neužívat léky, které nepředepíše ošetřující lékař.
8. V době těhotenství se vyvarovat RTG záření.
9. Vyhýbat se infekčním nemocím.
10. Pravidelně docházet ke svému lékaři¹⁰.

---

¹⁰ ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2011. 43 s. ISBN 978 – 80 – 7367 – 889 -

2 PORUCHY CHOVÁNÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE

Poruchy chování lze charakterizovat jako odchylku v oblasti socializace, kdy není dítě schopné dodržovat běžné normy chování odpovídající jeho věku, nebo na úrovni svých rozumových schopností. Základním rysem je chování, které se projevuje v různé míře, opakovaně a dlouhodobě (alespoň šest měsíců).

Poruchy chování jsou často spojeny se společenskou kohezí, ekonomickou úrovní a disharmonickým rodinným prostředím (poruchy chování rodičů, kriminální a antisociální chování rodičů, nezaměstnanost, závislosti, rozvody, početná rodina, přísná nebo příliš volná výchova bez kontroly a organizace volného času). Počet rizikových faktorů je velký a nahromadění zvyšuje riziko poruchy. Mnohem častější je u chlapců a u potomků antisociálních psychopatických dospělých.¹¹

Pro chlapce, kteří jsou do výchovného ústavu umístováni, jsou charakteristické sociálně patologické jevy i kriminální zkušenost, která je v těchto případech velmi častá. Trestná činnost klientů je v drtivé většině spojena s různými druhy závislostí s výrobou a distribucí psychotropních látek. Mají nemalou zkušenost s majetkovou trestní činností, jedná se především o krádeže a vloupání do různých objektů, bytů, garáží, aut atd. Také se podílí na trestné činnosti spojené s prostitucí. Dost často se dopouští loupežných přepadení spojených s agresivitou atd.

2.1 Diagnostická kritéria

Opakující se vzorce chování, ve kterých jsou porušovány sociální normy, pravidla a práva druhých. Během posledních šesti měsíců musí být přítomny tři nebo více symptomů s jedním trvale přítomným. Symptomy se myslí:

Agrese k lidem a zvířatům:

- často šikanuje, vyhrožuje nebo zastrašuje jiné;
- často vyvolává rvačky;

---

¹¹ HORT, V. - HRDLIČKA, M. – KOCOURKOVÁ, E. – MALÁ, E. a kol. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Praha: Portál, 2000. 315 s. ISBN 80 – 7178 – 472 - 9

- jako zbraň používá předměty, které mohou těžce zranit druhého;
- projevuje fyzickou agresi a hrubost k lidem;
- projevuje fyzickou agresi a hrubost ke zvířatům;
- krade takovým způsobem, při němž dochází ke střetu s obětí;
- vymáhá na druhém sexuální aktivitu.

Destrukce majetku a vlastnictví:

- zakládá oheň se záměrem vážného poškození;
- ničí majetek druhých.

Nepoctivost a krádeže

- vloupává se do budov, domovů a aut;
- často lže, aby získal prospěch nebo výhody, nebo aby se vyhnul povinností, závazkům;
- krádeže.

Násilné porušování pravidel

- před třináctým rokem, opakovaně zůstává celé noci venku, i přes zákazy rodičů;
- utíká z domova, nebo se nevrací po dlouhou dobu;
- záškoláctví před třináctým rokem.¹²

2.2 ADHD - hyperaktivita s poruchou pozornosti

Jedná se o poruchu, která se projevuje ve vývoji dítěte v podobě nedostatků v oblasti kognitivních a percepčně motorických funkcí, v oblasti regulace afektů, emotivity a sociálního přizpůsobení. Dítě s ADHD se projevuje třemi základními symptomy:

1. Hyperaktivita, hypoaktivita

Hyperaktivita - chování dítěte je nápadné v každém prostředí, chvíli neposedí, přebíhá z jedné činnosti na druhou. Pokud je nuceno k sezení, objevuje se u něho psychomotorický

---

¹² VALENTA, M. a kol. *Přehled speciální pedagogiky*. Praha: Portál, 2014. 132 s. ISBN 978 - 80 - 262 -6

neklid, poposedává na židli, vrtí se, hraje si s prsty nebo si najde něco na hraní. Hyperaktivita je často spojena s překotnou výřečností, dítě nenechá jinou osobu domluvit, skáče do řeči jiným apod.

Hypoaktivita - je opakem hyperaktivity. Každá aktivita dítěti dlouho trvá, je pozadu za ostatními dětmi. Hypoaktivní dítě vzbuzuje v kolektivu dojem jedince, který neprojevuje zájem o žádnou činnost, líného nebo pohodlného. Ve školním prostředí bývá takové dítě pro učitele značně provokující, protože neustále zdržuje tempo výuky, ostatní spolužáci ho záměrně provokují, nadávají mu, posmívají se. Takové dítě se na rozdíl od dítěte hyperaktivního nedokáže těmto provokacím bránit a stává se z něj snadný terč šikany.

2. Poruchy pozornosti

Pozornost má především za úkol vybírat z množství podnětů, které působí z okolí, ty které jsou pro něho důležité (z jeho pohledu). Jedním z hlavních problémů, které souvisí s pozorností, je snadná únava. Pokud se dítě zaměří na určitou činnost, únava pozornosti velmi rychle stoupá a dítě se stává nepozorným. To platí především v případech, kdy je činnost jednotvárná, nezajímavá a statická. Projevuje se především psychomotorickým neklidem, ve školním prostředí vyrušováním. Dítě je stále od vyučujícího napomínáno za nepozornost, dost často trestáno, trest ovšem dítě vnímá jako nespravedlivý, proto je jeho přirozenou obranou vztek a agrese.

3. Impulzivita

Díky projevům impulzivity dítě působí zmateně, chaoticky, zbrkle. Není schopno vydržet, než učitel zadá úlohu, chce se okamžitě uplatnit, vykřikuje, nepočká, až ho učitel vyvolá, čímž narušuje celý chod hodiny. Dítě často komentuje výklad učitele, má připomínky k odpovědím ostatních spolužáků. Impulzivita je často důvodem k trestání dítěte, protože je často považována za nevychovanost a drzost. Dítě s diagnózou ADHD chce mít všechno hned, nedokáže odložit uspokojení svých tužeb a přání na pozdější dobu.

Impulzivita je i častou příčinou krádeží, nebo jiného sociálně patologického chování. Většinou se nejedná o promyšlenou krádež.¹³

Myšlení a řešení problémů

U dětí s ADHD lze vyzorovat nápadnou kolísavost ve výkonech, které jsou velmi různé. Jeden den splní úkol bez problémů a druhý den má s tím samým úkolem velké potíže. Pro rodiče i učitele je toto naprosto nepochopitelné, dochází tak k naprostému nedorozumění a často zbytečnému trestání.

Emocionalita a osobnost

Dítě s ADHD musí za každý sebemenší pokrok tvrdě bojovat, úspěch často předchází mnoho nezdařených pokusů, pocitů neúspěchu, které vedou k prožitkům neustálého zklamání, k silným frustracím. Ze strany rodičů a vychovatelů se mu nedostává ocenění, spíše projevují svoji nespokojenost. Dítě touží po pochvale, které se mu ovšem nedostává. To u dítěte vyvolává nedůvěru ve vlastní schopnosti, pocity méněcennosti, negativní postoje k sobě samému i k ostatním lidem. Dítě se záměrně vyhýbá situacím, ve kterých hrozí další selhání.

Do celkového obrazu dítěte s ADHD patří i emoční labilita. Emoční reakce jsou mnohdy naprosto nepředvídatelné, rychle se střídá dobrá nálada se špatnou. Tyto výkyvy nálady vedou opět k negativnímu hodnocení dítěte ze strany okolí. Po dítěte je negativní hodnocení velmi nepříjemné, často ho odmítá. Takové dítě, ale často touží po pohlazení, projevu přijetí, potřebuje se ubezpečit, že ho má někdo rád.¹⁴

2.3 Porucha chování ve vztahu k rodině

Abnormální chování omezené na domov a členy rodiny, krádeže cenností nebo všech věcí patřících jedné osobě doma, násilí vůči členu rodiny, zakládání ohně v bytech, chatách

---

¹³ ŠAUEROVÁ, M. - ŠPAČKOVÁ, K., NECHLEBOVÁ. *Speciální pedagogika v praxi*. Praha: Grada, 2012. 26 - 39 s. ISBN 978 - 80 - 247 - 4369 - 1

¹⁴ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. 85 s. ISBN 978 - 80 - 247 - 2310 - 5

a prostorech patřící rodině. Tato porucha je důsledkem narušení vztahu dítěte ke členovi rodiny; má dobrou prognózu. V rámci intervence je třeba pracovat s celou rodinou.¹⁵

2.4 Poruchy chování- nesocializovaná

Porucha chování vyznačující se samotářským agresivním typem a nesocializovanou agresivní poruchou. Jde o trvalé disociální chování. Typickými znaky jsou agresivita k druhým, rvačky, vydírání, násilnosti, neposlušnost, hrubost, krutost k lidem a zvířatům, opouštění domova v noci, útky, záškoláctví, žhářství, vandalismus, krádeže atd. porucha má špatnou prognózu.

2.5 Porucha chování-socializovaná

Vytvoření trvalých sociálních vztahů s vrstevníky, kteří jsou však zapojeni do delikventní činnosti (krádeže, záškoláctví). Jedinci mají špatné vztahy s dospělými mimo rodinu. Agrese a emoční labilita se většinou nevyskytuje.

2.6 Porucha chování- opozičního vzdorů

Diagnostikuje se zpravidla do deseti let věku dítěte a vyznačuje se výrazným vzdorovitým, neposlušným, provokativním chováním. Projevuje se spíše v chování k dospělým, které dítě zná. Je to méně závažný typ poruchy chování¹⁶.

---

¹⁵ HORT, V. - HRDLIČKA, M. - KOCOURKOVÁ E. - MALÁ E. A kol. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Praha: Portál, 2000. 318 s. ISBN 80 – 7178 – 472 - 9

¹⁶ ŠAUEROVÁ, M., ŠPAČKOVÁ, K. - NECHLEBOVÁ, E. *Speciální pedagogika v praxi*. Praha: Grada, 2012. 26 - 43 s. ISBN 978 – 80 – 247 – 4369 - 1

3 VZDĚLÁVÁNÍ JEDINCŮ S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM A PORUCHAMI CHOVÁNÍ

Na výchovu a vzdělávání osob s mentálním postižením v současné době pohlížíme jako na celoživotní proces. Neoddělitelnou součástí komplexní péče a systému podpory jedinců s mentálním postižením jsou speciální pedagogická centra. Činnost těchto center vymezuje Vyhláška č.197/2016, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další vyhlášky. Zmiňovaná pedagogická centra tvoří zpravidla součást speciálních mateřských škol, praktických základních škol nebo speciálních základních škol. Mohou také existovat jako samostatná účelová školská zařízení. Úkolem center je zajišťovat speciální přípravu žáků na povinnou školní docházku a zároveň jsou tato centra přizpůsobena speciálním vzdělávacím potřebám žáků. Dále zprostředkovávají zpracování odborných podkladů pro integraci žáků, zajišťují vzdělávání pro žáky s mentálním postižením, pedagogickou a psychologickou diagnostiku, poskytují poradenské služby či metodickou podporu pracovníků ve školách.

3. 1 Vzdělávání osob s mentálním postižením

Předškolní výchova

Předškolní vzdělávání je dle RVP strukturováno do oblastí, které respektují přirozený vývoj dítěte, jeho zrání i učební proces. Jednotlivé oblasti jsou rozdělovány na základě vztahů, které si dítě postupem času vytváří k sobě samému, k druhým lidem i vůči okolí.

Děti s mentálním postižením mohou navštěvovat následující zařízení:

- Mateřské školy speciální;
- Mateřské školy;
- Speciální třídy při mateřských školách.

Cíle a záměry rámcového programu předškolního vzdělávání jsou pro všechny žáky shodné. Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami se však odlišně od vzdělávání běžných žáků uskutečňuje na základě programů upravených podle individuálních potřeb a možností. Pedagogové by se měli snažit, aby byly vytvořeny

optimální podmínky k rozvoji osobnosti každého dítěte, a to zejména vhodných podmínek k učení, ke komunikaci s ostatními dětmi. Dále by měli pedagogičtí pracovníci dosáhnout toho, aby bylo dítě co nejvíce samostatné. Tento proces zahrnuje celodenní působení na výchovu osobnosti dítěte, klíčová je i spolupráce s rodinou a současné respektování individuálních zvláštností a potřeb dítěte.¹⁷ Tento vzdělávací program byl posílen o personální pomoc v osobě dalšího pedagogického pracovníka či přítomného asistenta. Ten se podílí při výuce a pomáhá tak dítěti lépe zvládnout celý vzdělávací proces.

3. 2 Vzdělávání v období povinné školní docházky

Žáci s mentálním postižením mohou navštěvovat tyto školy:

- Základní škola;
- Základní škola praktická;
- Základní škola speciální;
- Třídy pro žáky se zdravotním postižením při základní škole.

Základní škola praktická

Hlavním cílem výchovné a vzdělávací práce pedagogů je připravit žáky na částečné zapojení, případně na plnou integraci do společnosti. Školní docházka v základní praktické škole je dlouhá 9 let. Součástí učebního plánu je především český jazyk, matematika, prvouka, vlastivěda, přírodověda, občanská výchova, dějepis, zeměpis, přírodopis, fyzika, chemie, ale dále také zábavně vzdělávací předměty jako je hudební výchova, výtvarná výchova, pracovní vyučování či tělesná a řečová výchova.

Základní škola speciální

Účelem speciální základní školy je poskytnout absolventům takové vědomosti, dovednosti a návyky, jež jim umožní snazší vstup na odborné učiliště nebo do praktické školy, kde získají speciální odbornou přípravu k následnému výkonu povolání. Vzdělávací

---

¹⁷ VALENTA, M. a kol. *Přehled speciální pedagogiky*. Praha: Portál, 2014. 37 – 39 s. ISBN 978 - 80 – 262 - 6

proces žáků s mentální retardací vytváří požadavek na používání speciálních učebních metod, vhodný výběr učiva a zahrnuje také individuální přístup speciálního pedagoga.¹⁸

Výsledky žáků jsou prováděny formou slovního hodnocení. Základní vzdělání žák nabývá ukončením vzdělávacího programu ve speciální základní škole. Celý vzdělávací proces na základě tohoto programu je rozložen celkově do 10 let dále rozčleněných na dva pětileté stupně. Vzhledem k rozumovým schopnostem žáků, kteří nemohou prospívat na základní škole, je poskytováno vzdělávání v těchto speciálních základních školách. Ty žákům umožňují aby si ve vhodně upravených podmínkách a při odborné speciálně pedagogické péči osvojovali základní vědomosti, dovednosti a návyky, které jsou potřebné k orientaci v okolním světě, aby poté mohli dosáhnout nejvyšší možné míry samostatnosti a nezávislosti na druhých osobách a aby došlo k začlenění do intaktní společnosti.

Školu navštěvují žáci se středně těžkým, těžkým, případně hlubokým mentálním postižením, jejichž speciální potřeby vyžadují zpracování samostatného vzdělávacího programu. Náplní práce je tvořeno zvládnutím triví (čtení, psaní, počítání), osobní hygieny a osvojením si základních pracovních dovedností. Obsahem učebního plánu je čtení, psaní, počítání, smyslová výchova, pracovní a výtvarná výchova, tělesná výchova, hudební výchova, řečová výchova a volitelný předmět. Volitelným předmětem mohou být hodiny počítačové výuky či dramatická výchova.¹⁹

Rehabilitační vzdělávací program základní školy speciální

Program je určen pro žáky s těžkým a hlubokým mentálním postižením, s autismem a více vadami. Rozumová výchova, smyslová výchova, pracovní a výtvarná výchova, hudební a pohybová výchova a rehabilitační tělesná výchova tvoří výukový program speciálně určený pro tyto žáky. Materiální a prostorové vybavení třídy, vybavení rehabilitačními pomůckami, také další místnost pro individuální práci se žáky jsou podstatné pro zkvalitnění výuky a možnost relaxace i odpočinku.²⁰

---

¹⁸ BENDOVÁ, P. ZIKL, P. *Dítě s mentálním postižením ve škole*. Praha: Grada 2012. 34 – 42 s. ISBN 978-80-247-3854-3

¹⁹ SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada 2007. 115 -117 s. ISBN 978-80-247-1733-3

²⁰ VALENTA, M., MÜLLER, O. *Psychopedie*. Praha: Parta 2013. 94 s. ISBN 978-80-7320-187-6

3. 3 Vzdělávání v rámci profesní přípravy

Vzdělávání v rámci profesní přípravy je tvořeno následujícími institucemi:

- Praktická škola s tříletou přípravou;
- Praktická škola s dvouletou přípravou;
- Praktická škola s jednoletou přípravou;
- Odborná učiliště.

Praktická škola

Výuka v praktické škole je určena žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, popřípadě žákům s více vadami, kteří ukončili povinnou školní docházku. Výukový program bývá zaměřen zejména na přípravu pro výkon jednoduchých činností. Tyto činnosti jsou rozděleny podle oblastí praktického života. Hlavním úkolem přípravy je umožnit žákům doplnění a rozšíření všeobecného vzdělání, dále jim poskytnout základy odborného vzdělání a základy manuálních dovedností v oboru podle druhu zaměření. Mezi odborné předměty řadíme rodinnou výchovu, ruční práce a praktická cvičení. Dále také všeobecně vzdělávací předměty, které prohlubují dovednosti a vědomosti nabyté v základní speciální škole (tj. trivium a výchovy). Praktická škola musí být vybavena odpovídajícím pracovištěm pro plnění praktických cvičení.

Odborná učiliště

Absolvent praktické školy má po ukončení povinné školní docházky možnost se ucházet o přijetí na odborná učiliště. Tato učiliště umožňují jak přípravu pro výkon jednoduchých činností žáků, kteří nejsou schopni samostatně pracovat, tak i pro výkon řemeslných prací. Jejich pracovní uplatnění musí být řízeno jinými osobami. Odborné učiliště nabízí také přípravu v učebních programech se speciálně upravenými učebními plány. Příprava v těchto učilištích trvá 2 až 3 roky a je ukončena vykonáním závěrečné zkoušky.

Další vzdělávání

Dospělí jedinci, kteří jsou mentálně postiženi, mohou získat vzdělání v následujících institucích:

- Večerní školy
- Kurzy pro doplnění vzdělání

Večerní školy

Večerní školy jsou určeny i pro jedince, kterým nebylo umožněno absolvovat povinnou školní docházku. Tyto školy se zabývají především rozvojem komunikačních dovedností, opakováním učiva, procvičováním se v orientaci v okolním světě i životě. V průběhu učebního programu se žáci setkávají nejenom s počítačovou výukou, ale mají zde místo i výchovné a umělecké předměty jako hudební, výtvarná, dramatická, taneční a tělesná výchova. Večerní školy představují důležitý faktor pro další rozvoj jedinců s mentálním postižením a současně přispívají k prohlubování sociálních kontaktů a napomáhají tak vhodnému trávení volného času těchto osob.

Kurz pro získání základního vzdělávání

Tento kurz může být organizován školou základní (běžná ZŠ i ZŠ praktická), může ji však provozovat i škola střední a to formou denního i dálkového studia. Kurz trvá nejdéle jeden rok a je zakončen zkouškou, jejíž požadavky jsou v souladu s požadovanými výstupy v příslušném RVP. Do kurzu může být přijat každý uchazeč, jakéhokoli věku (vyhláška 48/2005 Sb.).

Kurz k získání základů vzdělání

Tento druh kurzu je organizován pouze základními školami speciálními a to nejméně jeden rok, může mít formu denní (docházka do ZŠ speciální, která je upravena podle možností uchazeče a školy), nebo může jít o individuální výuku realizovanou ve škole nebo v místě bydliště žáka. Je určen osobám se středně těžkým, těžkým mentálním

postížením více vadami nebo autismem, pro osoby, které opustily ZŠ speciální v nižším ročníku, nebo nebyly vzdělávány vůbec.²¹

Vzdělávání žáků ve výchovném ústavu

Základní a střední školy se při ústavním zařízení zřizují pro:

1. Pro děti se závažnými poruchami chování, pro které nemohou plnit povinnou školní docházku v jiné škole, zřizovatel zařízení zřizuje školu s odpovídajícími vzdělávacími programy jako součást zařízení.
2. Pro děti, které ukončily základní vzdělání, ale pro vážné poruchy chování nemohou být zařazeny do jiné školy, která poskytuje střední vzdělávání. Pro děti, které neukončily základní vzdělání nebo základy vzdělání, musí zařízení zajistit vzdělávání podle příslušného vzdělávacího programu.
3. Pro účely vysvědčení používají školy zřizované podle odstavců 1 a 2 tiskopisy a razítko s uvedením názvu školy bez uvedení názvu zařízení.²²

---

²¹ BENDO VÁ, P., ZIKL, P. *Dítě s mentálním postižením ve škole*. Praha: Grada 2011. 41 – 42 s. ISBN 978-80-247-3854-3

²² KŘÍŠTEK, A. *Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších předpisů*. Praha: Wolkers Kluwer ČR, 2017. 84 s. ISBN 978-80-7552-821-6

4 PREVENCE SOCIÁLNĚ – PATOLOGICKÝCH JEVŮ VE VÝCHOVNÉM ÚSTAVU V BUŠKOVICÍCH

Žáci v naprosté většině případů bývají nositeli intrapersonálního konfliktu, se kterým se musejí potýkat při každodenním jednání a rozhodování se při současném střetávání protichůdných motivací a cílů. Projevem jejich vnitřního konfliktu bývají především nepravdivé výkyvy chování a prožívání jedince doprovázené neočekávaným a prudkým projevem agrese. Velké obtíže žákům činí také neschopnost řešit zátěžové situace.

Prevence sociálně patologických jevů u žáků je poskytována formou odborného poradenství a preventivní péče zaměřující se na rekognoskaci obtíží, jež jsou projevem sociální patologie. Zvážíme-li etiologii žáků přicházejících do školy a všechny aspekty preventivních opatření, docházíme k závěru, že právě do oblasti prevence je vhodné alokovat větší množství prostředků a věnovat jí značnou pozornost.

Službu odborného poradenství našim žákům poskytuje etoped, psycholog a psychiatři, kteří s námi spolupracují na základě sjednané smlouvy.

V praxi se setkáváme především s užíváním alkoholu, marihuany a pervitinu, které na našich žácích zanechávají následky na celý život.

Poradenské a psychologické služby

Psychoterapeutická činnost s našimi žáky probíhá převážně formou individuální konzultace a odborného koučování prostřednictvím vyškoleného personálu. Konkrétně se jedná o psychologa či speciálního pedagoga, na které se naši žáci mohou obracet s jakýmkoliv problémem, ať už jde o vztahy s dívkami, rodinou, vrstevníky či přáteli, nebo dokonce problémy s návykovými látkami a trestnou činností.

Snažíme se, aby se naši žáci naučili přijímat odpovědnost za svůj život a své chování. Jelikož jsou životy žáků z velké míry ovlivněny jejich rodinnými příslušníky, snažíme se poskytovat poradenství i jim. Bez jejich pomoci, a vstřícného přístupu, by naše veškeré úsilí, přišlo nazmar.

Psychiatrická péče

Psychiatrická péče žáků je zajišťována prostřednictvím spolupráce s pedopsychiatrem, který do školy dojíždí pravidelně, a to každý měsíc. Pokud žák potřebuje hospitalizaci v psychiatrickém zařízení, musí dát souhlas zákonný zástupce dítěte.

Terapie pomocí metody EEG-biofeedback

Metoda EEG-biofeedback slouží především k univerzálnímu zlepšování činnosti mozku a taktéž se navyšuje počet nervových spojů (synapsí), čímž se zvyšuje plasticita mozku. Výhoda této metody spočívá v tom, že získané zlepšení je trvalé, stejně jako když se naučíme jezdit na kole, řídit vůz, plavat, číst nebo psát.

EEG-biofeedback je přístroj, který měří mozkovou činnost a dítěti poskytuje vizuální a sluchový záznam o možných změnách v jeho mozkové činnosti. Dítě se snaží vlastní vůlí ovlivnit mozkovou činnost specifickým směrem – nejčastěji k uvolnění (relaxaci) nebo naopak k soustředění. Příkladem jednoduchého cvičení v průběhu zmíněného vyšetření může být udržení vozidla na vozovce na monitoru počítače pomocí soustředění dítěte. Opakovaným tréninkem si mozek automaticky fixuje správný postup a tím zlepšuje výkonnost svého mozku a schopnost těchto stavů v budoucnu dosahovat bezděčně. Mimo nácviku uvolnění a pozornosti je mnoho dalších možností využití výše popsané metody. Tato neinvazivní metoda, je zábavná, jednoduchá a bezpečná, nemá nežádoucí vedlejší účinky. Metoda slouží především pro posílení aktivace nervové soustavy, pro trénink pozornosti a soustředění, sebeovládání a zlepšení výkonů intelektu. Je založena na několika frekvencích elektrické energie, která vzniká v mozku při různých tělesných i duševních stavech zkoumaného jedince a ovlivňuje jeho pracovní výkonnost, emoce a reakce. Každému duševnímu stavu náleží jiné frekvenční pásmo. Specialista je schopný určit frekvenční pásku a přiřadit k danému pásmu odpovídající duševní stav.

EEG-biofeedback pomáhá k zesílení kýžené aktivace nervové soustavy, zejména pak pro trénink soustředění, pozornosti, sebeovládání a sebekázně. Po ukončení tréninků dochází ke zklidnění hyperaktivity i impulzivity a ke zlepšení výkonů intelektu. Významný a zároveň rychlý účinek má taktéž na poruchy spánkových procesů, zejména problémy spojené s nespavostí, usínáním, na noční můry a enurézu (pomočování).

Velice příznivé výsledky ukazuje i u vývojových vad řeči a specifických poruch učení (dyslexie, dysortografie). EEG-biofeedback se vyrovná účinku silného

psychostimulancia. Srovnáme-li EEG-biofeedback s medikací, je na rozdíl od ní účinek EEG-biofeedbacku trvalý, protože se jedná o učení – co mozek přijme, už zle jen stěží odnaučit. Je možné tvrdit, že daná metoda je jednou z možností, která v komplexu dalších léčebných a terapeutických postupů může do značné míry zlepšit prognózu vývoje našich klientů.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Předmětem výzkumu je zjistit, v jaké míře je ovlivněna úroveň motivace ke vzdělání, závislost na návykových látkách našich žáků a neomluvená absence spojená s úteků.

Dalším předmětem zkoumání, je zjistit, jestli vůbec mají naši žáci zájem o vzdělání a zda je vzdělávací proces připraví na samostatný život ve společnosti.

5.1 Hypotézy a předpoklady

Hypotéza I. – Úspěšné ukončení učebního oboru ovlivňuje to, zda si učební obor zvolí žák sám, nebo mu ho vybere jeho zákonný zástupce.

Hypotéza II. – Nejčastějším důvodem neukončení učebního oboru je závislost na návykových látkách.

Hypotéza III. – Více jak polovina žáků střední školy Buškovice, která je součástí výchovného ústavu, dokončí vzdělání s výučním listem.

5.2 Výzkumný vzorek

Šetření je zaměřeno na zmapování faktorů ovlivňujících školní úspěšnost žáků, kteří se vzdělávají ve střední škole v Buškovicích, která je součástí výchovného ústavu. Střední škola Buškovice je škola speciální, zaměřená na profesní přípravu chlapců se sníženými rozumovými schopnostmi, jejichž IQ je nižší než 69.²³

Výchovný ústav, středisko výchovné péče a střední škola je umístěn v malé obci v Severočeském kraji 2 km od města Podbořany. Výchovný ústav v Buškovicích byl otevřen 30. 10. 1987 jako součást výchovného ústavu Pšov a od ledna 1988 se stal samostatným ústavem. Do současnosti prošlo tímto zařízením téměř 1500 klientů. Součástí ústavu je šest budov, ve kterých jsou umístěni klienti v osmi výchovných skupinách. Dne 9. 1. 2015 došlo ke změně názvu Výchovný ústav, středisko výchovné péče a střední škola Buškovice. Na střední škole speciální, která je součástí ústavu, se klienti učí vzdělávacím

---

²³ PhDr. Mojmír Šebek, „Výroční zprávy Výchovného ústavu Buškovice za školní roky 2003-2016“.

oborům typu „E“ Stavební práce, Zednické práce a Tesařské práce, Lesnické práce a Zahradnická výroba, které jsou dvou a tří leté.

Střední škola Buškovice je součástí Výchovného ústavu a střediska výchovné péče. Účelem naší organizace je zajišťovat nezletilé osobě ve věku od 15 do 18 let, případně zletilé osobě do 19 let na základě rozhodnutí soudu o nařízené ústavní výchově nebo uložené ochranné výchově nebo o předběžném opatření, náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání. Střední škola Buškovice je škola speciální a ve vztahu k žákům plní zejména úkoly výchovné a vzdělávací a poskytuje profesní přípravu žáků na budoucí povolání. Dále plní preventivně výchovnou péči jako je předcházení vzniku a rozvoji negativních projevů chování dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování a přispívat ke zdravému osobnostnímu vývoji dítěte. SŠ Buškovice má právní subjektivitu, je příspěvkovou organizací, zřizovatelem je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Na střední škole se žáci učí oborům Stavební práce, Zednické práce, Zahradnická výroba, Lesnické práce a Tesařské práce, které jsou dvou a tříleté. Součástí školy je vlastní školní kuchyň s jídelnou (provozní zázemí). Počty tříd jsou každoročně upravovány podle počtu zapsaných žáků.

Škola disponuje nově vybavenými učebnami, z nichž jedna slouží k výuce na interaktivní tabuli a jedna k výuce informatiky. Pedagogický sbor má k dispozici nadstandardně vybavenou sborovnu včetně 5 PC s připojením na internet a dva malé školní kabiny. Na počítačích pracují žáci v hodinách Informatiky. Počítače využívají také žáci s dyslektickými obtížemi. V jednotlivých předmětech lze realizovat celé nebo části hodin na počítačích dle tematických plánů příslušných vyučujících. V rámci volnočasových odpoledních a víkendových aktivit mají žáci další možnost práce na počítačích (včetně připojení na internet) v počítačové učebně, kterou jsme zařídili speciálně pro využití jejich volného času z repasovaných počítačů.

Ke vzdělávání a k dalšímu zdokonalování poznatků slouží žákům i pedagogickým pracovníkům výborně vybavená školní knihovna, která se každoročně doplňuje novými tituly. Při výuce jsou využívány veškeré dostupné prostředky a technického zázemí, kterými naše škola disponuje. Při praktických činnostech využíváme školní dílny, rozsáhlých školních pozemků se skleníkem a menším ovocným sadem. Na školních pozemcích pěstujeme zeleninu i ovoce, jež jsou následně zpracovávány ve školní jídelně a příjemně tak vylepší žákům jídelníček. K výuce tělesné výchovy má škola k dispozici nové

multifunkční hřiště s umělým povrchem, které plně vyhovuje kapacitě školy a menší sportovní hřiště s travnatým povrchem. Při nepříznivém počasí škola využívá dvě menší tělocvičny s kapacitou 7 cvičenců.²⁴

Škola dále využívá k pohybové výchově obecní fotbalové hřiště, tělocvičnu ZŠ Krásný Dvůr s vyhovujícími rozměry, městská sportoviště v Podbořanech a jiná zařízení mimo areál školy – plavecké bazény. Plavecká výuka je pravidelně zajišťována pro žáky v rámci mimoškolní výchovy v plaveckém bazénu v Žatci, Mostě nebo Postoloprtech.

Učební obory Lesnické práce a Zahradnická výroba mají své vlastní dobře vybavené zázemí včetně hygienického zařízení a kabinetu. Praktická výuka probíhá na školních pozemcích, školním skleníku. Žáci lesnického oboru navíc dojíždějí do Vojenského Újezdu Hradiště, kde v rámci výuky vykonávají jednodušší lesnické práce a zpracovávají topné dřevo. K odbornému výcviku učebního oboru Tesařské práce využívají žáci dostatečně vybavenou truhlářskou dílnu. Odborný výcvik stavebních oborů probíhá na pracovištích v Buškovících. Jelikož organizace obhospodařuje 11 budov (z nichž některé jsou starší 100 let) s přilehlými pozemky a komunikacemi, vykonávají žáci prvních ročníků v rámci praktické výuky zednické práce při jejich opravách nebo úpravách.

Žáci druhých a třetích ročníků se již podílejí na jejich rekonstrukcích nebo výstavbě nových užitkových staveb. Žáci jsou nezletilé osoby ve věku od 15 do 18 let, případně zletilé osoby do 19 let. Mentální dispozice klientů se pohybují nejčastěji v pásmu slabšího průměru a průměru, část klientů pochází z etnicky minoritního prostředí a někteří z nich jsou silně ovlivněni normami, zvyklostmi a tradicemi odlišnými od norem a způsobů vztahování se k světu majoritní společnosti. Žáci umístění ve výchovném ústavu jsou děti ohrožené sociálně patologickými jevy, často s kriminální zkušeností. Většina klientů trpí závažnými poruchami chování, učení a trpí různými druhy závislostí, z nichž nejběžnější je závislost na drogách.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydalo ve věci zápisu v údajích o právnické osobě pro Střední školu Buškovice 203, rozhodnutí ve věci zápisu do školského rejstříku, kdy došlo k zápisu oborů vzdělávání podle klasifikace kmenových oborů vzdělávání a Rámcových vzdělávacích programů následovně:

---

²⁴ PhDr. Mojmír Šebek, „Výroční zpráva za školní rok 2015 - 2016 Střední škola Buškovice“.

Stavební práce 36 – 67 – E

Délka vzdělávání: 2 roky v denní formě;

Dosažený stupeň vzdělání: střední vzdělání s výučním listem;

Způsob ukončení vzdělávání: závěrečná zkouška;

Doklad o dosažení stupně vzdělání: vysvědčení o závěrečné zkoušce a výuční list.

Uplatnění absolventa

Absolvent se uplatní při výkonu jednoduchých prací ve stavebnictví. Je schopen provádět: ruční zemní práce včetně ruční dopravy a uložení výkopu; dopravu a skladování stavebních materiálů; přípravu, dopravu, ukládání a ošetřování stavebních směsí; jednoduché zdění, povrchovou úpravu omítek a jednoduché tepelné izolace; manipulování s výztuží; pomocné práce při budování kanalizačních a vodovodních sítí, při montáži a demontáži lešení a podpůrných konstrukcí, jednoduché bourací práce, úklid pracoviště a manipulaci se stavebními odpady.

Zednické práce 36 – 67 – E/01

Délka vzdělávání: 3 roky v denní formě;

Dosažený stupeň vzdělání: střední vzdělávání s výučním listem;

Způsob ukončení vzdělávání: závěrečná zkouška;

Doklad o dosažení stupně vzdělání: vysvědčení o závěrečné zkoušce a výuční list.

Uplatnění absolventa

Absolvent se uplatní v povolání zedník: je schopen provádět jednoduché zednické práce na pozemních stavbách: betonování, zdění zdiva z různých druhů materiálů, montáž prefabrikátů, povrchové úpravy zdiva omítkami a jednoduché tepelné izolace.

Tesařské práce 36 – 64 – E/01

Délka vzdělávání: 3 roky v denní formě;

Dosažený stupeň vzdělání: střední vzdělání s výučním listem;

Způsob ukončení vzdělávání: závěrečná zkouška;

Doklad o dosažení stupně vzdělávání: vysvědčení o závěrečné zkoušce a výuční list.

Uplatnění absolventa

Absolvent se uplatní v povolání tesař: je schopen provádět jednoduché tesařské práce při zhotovování bednění betonových konstrukcí, vázání a montování tesařských konstrukcí střech, dřevěných staveb pomocí tesařských konstrukcí; vyrábět stavebně technické, usazovat stavební truhlářské výrobky, jako jsou dveře, okna a provádět jejich povrchovou úpravu. Je schopen vyrobit jednoduchý a vestavěný nábytek, zahradní nábytek.

Lesnické práce 41 – 56 – E/01

Délka vzdělávání: 2 roky v denní formě;

Dosažený stupeň vzdělání: střední vzdělání s výučním listem;

Způsob ukončení vzdělávání: závěrečná zkouška;

Doklad o dosažení stupně vzdělání: vysvědčení o závěrečné zkoušce a výuční list.

Uplatnění absolventa

Absolventi jsou připraveni pro méně náročné pracovní činnosti v oblasti zakládání, pěstování a ochrany lesů, popřípadě v přidružené lesní výrobě. Okrajově se mohou uplatnit i v komunálních službách či v zahradnictví.

Zahradnická výroba 41 – 52 – E/02

Délka vzdělávání: 2 roky v denní formě;

Dosažený stupeň vzdělání: střední vzdělání s výučním listem;

Způsob ukončení vzdělávání: závěrečná zkouška;

Doklad o dosažení stupně vzdělávání: vysvědčení o závěrečné zkoušce s výučním listem.

Uplatnění absolventa

Absolvent v oboru zahradnická výroba je připraven pro výkon jednoduchých pracovních činností v povolání zahradník s uplatněním v základních oblastech zahradnické výroby, jako je rozmnožování a pěstování zeleniny.²⁵

---

²⁵ PhDr. Mojmír Šebek, „Výroční zprávy Výchovného ústavu Buškovice za školní roky 2003-2016“.

Základním souborem pro výzkum je 22 žáků Střední školy Buškovice, kteří byli přijati ke studiu do 1. ročníku dvouletých i tříletých učebních oborů dne 1. 9. 2014 a 12 žáků, kteří byli přijati ke studiu do dvouletých učebních oborů dne 1. 9. 2015. Základní soubor pro výzkum je celkem 34 žáků s předpokládaným ukončením studia do tří let od zahájení, tzn. v období od 1. 9. 2014 do 16. 6. 2017. K výzkumu byl k dispozici úplný seznam žáků a jejich pedagogická dokumentace. Pro účely této práce byla zachována anonymita žáků. Respondenti byli rozděleni podle délky trvání vzdělávacího oboru, tzn. na dvouleté a tříleté zvolené učební obory, závislosti na návykových látkách a podle způsobu ukončení vzdělání SŠ Buškovice.²⁶

5.3 Metody výzkumu

K datům žáků je přístupováno kvalitativní výzkumnou metodou a to konkrétně rozborem osobní pedagogické dokumentace žáků Střední školy. Další metodou získávání informací o skutečných problémech, které se v průběhu vzdělávání žáků ve Střední škole Buškovice vyskytují, se stal nestrukturovaný rozhovor se zaměstnanci, kteří s žáky denně pracují. V přístupu vyhodnocování získaných informací je využíváno i poznatků a zkušeností z mé praxe ve Výchovném ústavu, středisku výchovné péče a střední škole Buškovice.

5.4 Popis průběhu výzkumu

První výzkumnou metodou bylo studium osobní dokumentace 34 žáků, umístěných ve Výchovném ústavu, středisku výchovné péče a střední škole od 1. 9. 2014 do 16. 6. 2017. Dokumentace obsahovala: osobní kartu, osobní spis, komplexní zprávu o klientovi v systému EVIX.²⁷, katalogový list, výkazy matriky o střední škole za období 1. 9. 2014 až 31. 3. 2016. Komplexní zpráva obsahovala: Výchovně pedagogickou dokumentaci a kopie soudních rozhodnutí.

---

²⁶ PhDr. Mojmír Šebek, „Výroční zpráva za školní rok 2015 - 2016 Střední škola Buškovice“.

²⁷ Ústavní informační systém

Pozorování

Při práci s žáky na hodinách teoretické výuky a osobních pohovorech bylo pozorováno, jak se jednotliví žáci staví k potřebě získání výučního listu, zda chápou, jak může vzdělání ovlivnit jejich další život, a zda je učební obor, který studují shodný s jejich volbou.

Z pozorování žáků bylo vyvozeno následující:

- Postoj k dokončení vzdělání a spolupráce žáků na výchovně vzdělávacím procesu závisí na momentálním psychickém rozpoložení jedince (špatné zprávy z domova, hádka mezi žáky, pozitivita na návykové látky, abstinenční příznaky apod.);
- Komunikace s žákem, který je pod vlivem návykových látek, je velmi těžká. Žák nespolupracuje, staví se do opozice. K dospělým se chová vulgárně a odmítavě;
- Více jak polovina žáků se do výchovně vzdělávacího procesu začne zapojovat a aktivně spolupracovat s cílem se vyučit v oboru, až v posledních měsících před dosažení zletilosti;
- Více jak čtvrtina žáků, kterým končí ústavní výchova zletilostí před datem konání závěrečných zkoušek, si na vlastní žádost prodlužuje ústavní výchovu do doby získání výučního listu;
- Téměř třetina žáků by si v běžném životě vybrala jiný učební obor, než ten, který studují. Rozhodnutí na volbě oboru nechali na zákonných zástupcích, nebo při studiu na civilních učilištích selhali a umístění na základě soudního rozhodnutí do VÚ, SVP a SŠ Buškovice je donutilo volit pouze mezi obory, které střední škola nabízí;
- Více jak polovina žáků má psychické potíže, které jsou kontrolovány léky, jež sice zmírňují jejich potíže, ale také ovlivňují jejich vnímání a ztěžují vzdělávání;
- Žáci závěrečných ročníků, kteří jsou plnoletí a ukončí pobyt v ústavu v průběhu května daného roku, se k vykonání závěrečné zkoušky nedostaví.

Rozhovor

Rozhovor byl veden s pedagogickými pracovníky, kteří se přímo účastnili v posledních deseti letech výchovně vzdělávacího procesu s vybranými respondenty, a to za účelem upřesnění některých nejasností, které ze studia osobní dokumentace vybraných studentů následně vyplynuly a též k získání názoru na problémy, které v průběhu vzdělávacího procesu u žáků vyvstávají.

Jednalo se o 2 vychovatele, 2 učitele teoretické výuky, 1 speciálního pedagoga a 1 sociální pracovníci. Všichni zúčastnění byli podrobně seznámeni o účelu a způsobu využití získaných informací. V následujícím výčtu jsou představeny klíčové faktory, jejichž zmínění vede k přesnějšímu pochopení nastíněné problematiky.

- Na většinu našich žáků negativně působí jejich vlastní rodina
- Neexistuje žádná následná péče pro děti, které odcházejí z výchovných ústavů
- Žáci jsou handicapováni svými komunikačními schopnostmi
- Útěky našich žáků se negativně odráží na jejich vzdělávání a sociálně právní systém tento problém neřeší
- Žáci jsou často pod vlivem drog, navíc se nachází v takovém stavu, že jsou často nebezpeční sami sobě, ale i okolí
- Narůstá počet žáků s psychiatrickými i závažnými zdravotními problémy;
- Narůstá agresivita žáků
- Nejsou žádná speciální zdravotnická zařízení pro ochrannou léčbu dětí ve věku od 15 do 18 let
- U žáků, kteří mají předepsanou medikaci, není možné zajistit předepsaný léčebný režim v době jejich pobytu mimo ústav
- Pro naše žáky opatření tabákových výrobků a návykových látek nepředstavuje problém

Průběh výzkumu

V prosinci 2017 bylo za spolupráce sociální pracovnice a ředitele školy zahájeno v archivu organizace vyčleňování dokumentace všech žáků, kteří nastoupili ke studiu 1. 9. 2014 a žáků dvouletých učebních oborů, kteří nastoupili ke studiu 1. 9. 2015. K datu 1. 9. 2014 nastoupilo ke studiu 22 žáků, z toho 11 žáků do tříletých oborů a 11 žáků do dvouletých oborů. K 1. 9. 2015 nastoupilo ke studiu 12 žáků do dvouletých oborů.

Při studiu dokumentace žáků byly zaznamenávány do tabulky následující údaje:

- Datum, kdy nastoupil žák ke studiu;
- Délka zvoleného učebního oboru;
- Datum zletilosti žáka;
- Datum závěrečné zkoušky;
- Zda je zvolený obor vzdělávání volbou žáka;
- Zda byl žák připuštěn k závěrečným zkouškám;
- Zda prospěl u závěrečných zkoušek;
- Drogová závislost;
- Datum a důvod ukončení studia.

5.5 Výsledky výzkumu

TAB. 1 Způsob ukončení vzdělávání.

	poř. číslo	den zletilosti	datum ZZ	vyhovující obor	připůstěn k ZZ	prospěch u ZZ	závislost na drogách	datum ukončení	důvod ukončení	POZNÁMKY
DVOULETÉ OBORY 1. 9. 2014	1	17.09.2015	20.06.2016	NE	NE		THC, MET	17.09.2015	ZLETIL-UKONČENA ÚV	
	2	02.02.2016	20.06.2016	ANO	NE		THC	24.09.2015	UKONČENA ÚV	
	3	08.03.2017	20.06.2016	ANO	ANO	PROSPĚL		08.03.2017	ZÍSKAL VL	
	4	01.10.2015	20.06.2016	NE			THC, MET	01.10.2015	UKONČENA ÚV	
	5	01.09.2016	20.06.2016	NE	ANO	PROSPĚL	THC, MET	01.09.2016	ZÍSKAL VL	
	6	12.10.2016	20.06.2016	ANO	ANO	PROSPĚL		12.10.2016	ZÍSKAL VL	
	7	28.09.2016	20.06.2016	ANO	ANO	PROSPĚL	THC	29.09.2016	ZÍSKAL VL	
	8	13.08.2015	20.06.2016	ANO	ANO	PROSPĚL	THC, MET	20.06.2016	ZÍSKAL VL	prodloužená ÚV do vyučení
	9	25.02.2016	20.06.2016	NE	NE		THC, MET	25.02.2016	ZLETIL-UKONČENA ÚV	
	10	25.02.2015	20.06.2016	NE	NE		THC, MET	25.02.2016	ZLETIL-UKONČENA ÚV	
	11	13.04.2016	20.06.2016	ANO	ANO	PROSPĚL	THC	20.06.2016	ZÍSKAL VL	prodloužená ÚV do vyučení
TŘÍLETÉ OBORY 1. 9. 2014	12	06.03.2017	16.06.2017	ANO	NE		THC, MET	04.01.2016	NÁSTUP VÝKON TRESTU	
	13	25.02.2016	16.06.2017	ANO	ANO	PROSPĚL	THC, MET	17.06.2017	ZÍSKAL VL	prodloužená ÚV do vyučení
	14	18.05.2017	16.06.2017	ANO	ANO	NEVYKONAL	THC	18.05.2017	ZLETIL-UKONČENA ÚV	nedostavil se ZZ
	15	22.07.2016	16.06.2017	ANO	ANO	PROSPĚL	THC	16.06.2017	ZÍSKAL VL	prodloužená ÚV do vyučení
	16	20.06.2016	16.06.2017	ANO	ANO	PROSPĚL	THC, MET	16.06.2017	ZÍSKAL VL	prodloužená ÚV do vyučení
	17	20.03.2017	16.06.2017	NE	NE		THC, MET	20.03.2017	ZLETIL-UKONČENA ÚV	
	18	03.06.2017	16.06.2017	NE	ANO	NEVYKONAL	THC	03.06.2017	ZLETIL-UKONČENA ÚV	nedostavil se ZZ
	19	11.11.2016	16.06.2017	NE	NE		THC	15.01.2017	NÁSTUP VÝKON TRESTU	prodloužená ÚV do vyučení
	20	08.03.2016	16.06.2017	NE	NE		THC, MET	30.08.2016	ZRUŠENA ÚV	
	21	28.04.2017	16.06.2017	NE	NE		THC	22.11.2016	NÁSTUP VÝKON TRESTU	
	22	13.04.2017	16.06.2017	ANO	ANO	NEVYKONAL	THC, MET	14.04.2017	ZLETIL-UKONČENA ÚV	nedostavil se ZZ
DVOULETÉ OBORY 1. 9. 2015	23	27.01.2018	16.06.2017	NE	ANO	PROSPĚL		16.06.2017	ZÍSKAL VL	
	24	22.06.2017	16.06.2017	NE	NE		THC, MET	22.06.2017	ZLETIL-UKONČENA ÚV	
	25	12.12.2016	16.06.2017	NE	NE		THC, MET	12.12.2016	ZLETIL-UKONČENA ÚV	
	26	20.11.2016	16.06.2017	ANO	ANO	PROSPĚL		16.06.2017	ZÍSKAL VL	prodloužená ÚV do vyučení
	27	02.07.2017	16.06.2017	NE	NE		THC, MET	02.07.2017	ZLETIL-UKONČENA ÚV	
	28	27.01.2017	16.06.2017	NE	NE		THC, MET	27.01.2017	ZLETIL-UKONČENA ÚV	
	29	29.11.2016	16.06.2017	ANO	NE		THC, MET	29.11.2016	ZLETIL-UKONČENA ÚV	
	30	17.01.2018	16.06.2017	ANO	ANO	NEVYKONAL	THC, MET	20.05.2017	NÁSTUP VÝKON TRESTU	
	31	17.07.2017	16.06.2017	ANO	ANO	PROSPĚL		17.07.2017	ZÍSKAL VL	
	32	29.12.2016	16.06.2017	ANO	ANO	PROSPĚL	THC	16.06.2017	ZÍSKAL VL	prodloužená ÚV do vyučení
	33	20.07.2016	16.06.2017	ANO	ANO	PROSPĚL		20.07.2016	ZÍSKAL VL	prodloužená ÚV do vyučení
	34	27.10.2017	16.06.2017	ANO	ANO	PROSPĚL		27.10.2017	ZÍSKAL VL	

(zdroj: osobní dokumentace žáka, školní matrika)

Tab. 2 Výběr vzdělávacího oboru (zdroj: vlastní šetření, školní matrika)

Pořadové číslo	Vyhovující obor	Obor zvolil zákonný zástupce	Obor si zvolil sám žák	Výběr z oborů SŠ Buškovice	Ukončení studia
1	NE	ANO			bez VL
2	ANO		ANO		bez VL
3	ANO		ANO		ZÍSKAL VL
4	NE			ANO	bez VL
5	NE	ANO			ZÍSKAL VL
6	ANO		ANO		ZÍSKAL VL
7	ANO		ANO		ZÍSKAL VL
8	ANO		ANO		ZÍSKAL VL
9	NE	ANO			bez VL
10	NE	ANO			bez VL
11	ANO	ANO			ZÍSKAL VL
12	ANO	ANO			bez VL
13	ANO		ANO		ZÍSKAL VL
14	ANO		ANO		bez VL
15	ANO		ANO		ZÍSKAL VL
16	ANO	ANO			ZÍSKAL VL
17	NE			ANO	bez VL
18	NE			ANO	bez VL
19	NE			ANO	bez VL
20	NE			ANO	bez VL
21	NE	ANO			bez VL
22	ANO		ANO		bez VL
23	NE		ANO		ZÍSKAL VL
24	NE	ANO			bez VL
25	NE	ANO			bez VL
26	ANO		ANO		ZÍSKAL VL
27	NE		ANO		bez VL
28	NE			ANO	bez VL
29	ANO		ANO		bez VL
30	ANO		ANO		bez VL
31	ANO		ANO		ZÍSKAL VL
32	ANO		ANO		ZÍSKAL VL
33	ANO		ANO		ZÍSKAL VL
34	ANO		ANO		ZÍSKAL VL
celkem	19ANO/15NE	10	18	6	

Tab. 3 Vliv závislosti na návykových látkách na úspěšnost ukončení studia s výučním listem.

Vliv závislosti na návykových látkách na úspěšnost ukončení studia s výučním listem							
Závislost na drogách	Žáci s výučním listem celkem	Žáci se závislostí s výučním listem	Žáci se závislostí bez výučního listu	Žáci bez závislosti s výučním listem	Žáci bez závislosti bez výučního listu	Žáci se závislostí s předčasně ukončeným studiem	Žáci se závislostí, kteří neprospěli nebo nevykonali závěrečné zkoušky
27	15	8	19	7	0	13	6
79,4 1%	44,1 6%	23,66 %	55,84 %	20,50 %	0%	38,2 %	17,64 %

(zdroj: osobní dokumentace žáka, školní matrika)

5.6 Interpretace a diskuse výsledků

V empirickém šetření byly zvoleny tři výzkumné hypotézy. Na základě získaných poznatků lze vyvodit následující závěry:

Hypotéza č. 1: *Úspěšné ukončení učebního oboru ovlivňuje to, zda si učební obor zvolí žák sám, nebo mu ho vybere jeho zákonný zástupce.*

Díky šetření bylo zjištěno, že:

- Z 19 žáků, kteří si zvolili obor, ve kterém se chtěli vyučit, ukončilo vzdělávání 10 žáků s výučním listem, tj. 52,63 %.
- Z 15 žáků, kteří měli zájem studovat jiný obor, ukončili vzdělávání 2 žáci s výučním listem, tj. 13,33 %.

Hypotéza byla potvrzena.

Hypotéza č. 2 : *Závislost na návykových látkách ovlivňuje úspěšnost žáků ve vzdělávacím procesu, což má za následek nedokončené vzdělávání.*

Díky šetření bylo zjištěno, že:

- Z 34 žáků je 27 žáků závislých na návykových látkách, tj. 79,41 %.
- Z 27 žáků závislých na návykových látkách 19 žáků ukončilo vzdělávání bez výučního listu, tj. 70,3 %.

Hypotéza byla potvrzena.

Hypotéza č. 3: *Více jak polovina žáků střední školy Buškovice, která je součástí výchovného ústavu, dokončí vzdělávání s výučním listem.*

Šetření ukázalo, že z celkového počtu 34 žáků Střední školy Buškovice jich 15 tj. 44,12 % ukončilo vzdělání úspěšně složenou závěrečnou zkouškou a obdržením výučního listu.

Hypotéza nebyla potvrzena.

Ze tří postavených hypotéz se dvě ukázaly jako platné, jedna prokázána nebyla. Získané výsledky šetření celkem jasně ukazují, že neúspěšnost žáků v profesním vzdělávání je ve většině případů důsledkem drogové závislosti a studiem učebního oboru, o který nemají zájem.

Analýzou studia dokumentů žáků ze zkoumaného vzorku bylo dále zjištěno:

- Někteří žáci ze zařízení utíkají za účelem obstarání návykových látek. Zkoumaný vzorek 34 žáků za období od 1. 9. 2014 do 16. 6. 2017 měl celkem 12 321 neomluvených hodin. Celkem 9 žáků si ve sledovaném období dobrovolně prodloužilo ústavní výchovu do vyučení;
- Více jak polovina žáků má psychiatrické potíže a mají předepisováno neustále se zvyšující množství medikamentů, jejichž cílem je pomoci zvládat potíže žáků;
- Někteří žáci na útěku dále páchají trestnou činnost;
- V tříletém období nastoupili 3 žáci v průběhu školního roku do výkonu trestu pro závažnou trestnou činnost.

ZÁVĚR

Tématem bakalářské práce byla problematika úspěšnosti žáků s lehkým mentálním postižením a poruchami chování při ukončení studia s výučním listem ve speciální střední škole při výchovném ústavu v Buškovicích. Problematika v systému speciálního školství v České republice je a zcela jistě bude i do budoucna diskutovaným problémem. Cílem této práce nebyla diskuze nad tím, zda vzdělávání těchto dětí ve speciálních školských zařízeních je nejvhodnější formou poskytovaného vzdělávání, ale potvrzení či vyvrácení hypotéz a odborná deskripce současné situace. V posledních letech se zvyšuje snaha transformovat systém ústavní péče ve školských zařízeních do té míry, aby poskytoval maximální ochranu dětem a zároveň účinně plnil funkci resocializace a profesně je připravil na budoucí povolání a zvýšil tak jejich šance na zapojení do pracovního procesu.

Hypotéza zkoumající, zda úspěšné ukončení učebního oboru ovlivňuje to, zda si učební obor zvolí žák sám, nebo mu ho vybere jeho zákonný zástupce, byla potvrzena. Druhá hypotéza, která se zabývala tím, zda závislost na návykových látkách ovlivňuje úspěšnost žáků ve vzdělávacím procesu, což má za následek nedokončené vzdělávání, byla taktéž potvrzena. Hypotéza třetí ověřovala, zda více jak polovina žáků střední školy Buškovice, která je součástí výchovného ústavu, dokončí vzdělávání s výučním listem. Poslední hypotéza potvrzena nebyla.

Základem zdravého sociálního vývoje je především fungující a milující rodina. Větší část našich žáků pochází ze sociálně slabého a neuspořádaného rodinného prostředí, přičemž rodiče mívají většinou pouze základní vzdělání a vzdělání jejich dětí pro ně nabývá pouze malého významu.

Mezi negativní znaky těchto rodin patří zejména nižší vzdělání a kvalifikace rodičů a častá trestní činnost rodičů i dalších členů rodiny. V posledních letech k výčtu negativních znaků přibyla i závislost rodičů na návykových látkách. Jestliže má být výchovně vzdělávací proces našich žáků úspěšný, pak pouze za předpokladu, že projde resocializací i rodina žáka.

Práce pedagogických pracovníků se v posledních letech výrazně změnila. Nově se upřednostňuje individuální přístup, využívají se nové resocializační, výchovné, vzdělávací a léčebné programy. Vybavení pro výuku, zájmovou i sportovní činnost se v současné chvíli nachází na velmi vysoké úrovni. Z hlediska pedagogů a jejich vzdělání můžeme shodně konstatovat, že se jejich vzdělání taktéž posunulo na vyšší úroveň. Nároky na

vzdělanost pedagogů v posledních letech neustále rostou, což taktéž pozitivně přispívá ke zkvalitňování výuky. V současné době většina z pedagogů dokončí vysokoškolské vzdělání, přičemž absolvovaným studijním programem je speciální pedagogiku. Nutnost kvalitní odborné přípravy a propracovanost systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků může ovlivnit připravovaný kariérní řád.

V posledních letech se výrazně zlepšila spolupráce s OSPOD, ale spolupráce s policií ČR a soudy je spíše proces na formální úrovni. Fyzické i verbální útoky se většinou řeší jako přestupek, útoky a zneužívání návykových látek se neřeší vůbec.

V každém z těchto dětí je třeba vidět v první řadě oběť nefunkčního sociálně - právního systému. Ale i přes veškerou snahu v naší práci selháváme. Žáci jednají většinou účelově, jelikož jim systém hodnocení při plnění poskytuje značné výhody. Žák si postupně osvojuje postoje, které pedagog ocení, ale pokud není pod přímým dohledem, vrací se ke svým vžitým nepříznivým způsobům jednání. Zdaleka nejnepříznivější situace nastávají, jestliže žák dlouhodobě opustí ústav. V důsledku takového jednání začíná výchovně vzdělávací proces všem zainteresovaným zletilým osobám od samého začátku. Resocializace mladistvých klientů v ústavech má vyšší šanci na úspěch pouze tehdy, pokud bude efektivně fungovat celý systém o ohrožené děti.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použité literatury

Seznam použité české literatury

BUBLEOVÁ, V. a kol. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: SRNP, 2011, 37 s. ISBN 978-80-87455-01-2.

ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.

ČERNÁ, M. *Kapitoly z psychopedie*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80 – 7066 – 89 – 97.

ČERNÁ, M. a kol. *Česká psychopedie*. Praha: Karolinum, 2008. 27 - 37 s. ISBN 978 – 80-246 – 1565 – 3.

DOLEJŠÍ, M. *K otázkám psychologie mentální retardace*. Praha: Avicenum, 1978.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum - základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80 – 7367 – 040 – 2.

HORT, V. - HRDLIČKA, M. - KOCOURKOVÁ E. – MALÁ E. a kol. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Praha: Portál, 2000. 130 s. ISBN 80 – 7178 – 472 – 9.

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.

KOUKOLÍK F., DRTILOVÁ, J. *Vzpouza deprivantů. Nestvůry, nástroje, obrana*. Praha: Galén, 2006. ISBN 80-7262-410-5.

KŘÍŠTEK, A. *Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a o preventivně výchovné péči*. Praha: WolkersKluwer ČR, 2017. 8-17 s. ISBN 978 – 80 – 7552 – 821 – 6.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2016. 272 s. ISBN 978 – 80 – 7367 – 368 – 0.

MALACH, J. *Teorie metodiky výchovy*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. 117 – 119 s. ISBN 978 – 80 – 86723 – 93 – 8.

- MATĚJČEK, Z. A kol. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80 – 7178 -304 – 8.
- MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. 85 s. ISBN 978 – 80 – 247 – 2310 – 5.
- PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: PAIDO, 2006. ISBN 80 -73151 – 20 – 0.
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-170-3.
- RONĚNOVÁ, T. *Psychologická pomoc dětem v nesnázích*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80 – 7178 – 370 – 6.
- SLOMEK, Z. *Etopedie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. 55 s. ISBN 978 – 80 – 86723 – 84 – 6.
- SMUTNÁ, J. *Děti s vývojovými poruchami učení a co o nich víme – 2. díl*. Praha: Aula, 2000. 44 s. ISBN 80 – 902667 – 8 – 9.
- SOVÁK, M., EDELSBERGER, L. *Defektologický slovník*. Praha: H a H, 2000. ISBN 80 – 86022 – 76 – 5.
- ŠAUEROVÁ, M. - ŠPAČKOVÁ, K. - NECHLEBOVÁ, E. *Speciální pedagogika v praxi*. Praha: Grada, 2012. 26 27 s. ISBN 978 – 80 – 247 – 4369 – 1.
- ŠEBEK M. „Výroční zpráva za školní rok 2015 - 2016 Střední škola Buškovice“. Střední škola Buškovice, 2016. <http://www.vubuskovice.cz/index.php/2016-11-06-19-00-08>.
- ŠEBEK M. „Výroční zprávy Výchovného ústavu Buškovice za školní roky 2003-2016“. Střední škola Buškovice, 2016 2003
- ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978 - 80 – 246 –1909 – 5.
- ŠVARCOVÁ, I. *Psychologie a pedagogika*. Praha: Septima 1997. ISBN 80 – 7216 – 025 – 7.
- ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha: Portál. ISBN 80 – 7178 – 506– 7.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80 – 7178 – 214 – 9.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. Praha: Universita Karlova, 2001. ISBN 382 – 001 – 01.

VALENTA, M. a kol. *Přehled speciální pedagogiky*. Praha: Portál, 2014. 132 s. ISBN 978 - 80 – 262 – 6.

VÍTKOVÁ, M. *Integrativní speciální pedagogika. Integrace školní a sociální*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80 – 7315 – 071 – 9.

ZELINGOVÁ, O. *Poruchy učení*. Praha: Portál, 2009. 101 s. ISBN 978 – 80 – 7367 – 514 – 1.

Seznam použité zahraniční literatury

VAŠEK, Š. *Špeciálna pedagogika*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1995. ISBN 80 -08 – 00864 – 4.

Seznam ostatních zdrojů

Zákony a vyhlášky

Zákon 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (Křístek, 2017)

Zákon 333/2012 Sb. ze dne 19. září 2012, kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-333>)

Zákon 359/1999 Sb. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Změna: 257/2000 Sb. Změna: 272/2001 Sb. Změna: 320/2002 Sb., 518/2002 Sb. Změna: 222/2003 Sb. Změna: 315/2004 Sb. Změna: 52/2004 Sb. Změna: 436/2004 Sb. Změna: 57/2005 Sb. Změna: 501/2004 Sb., 381/2005 Sb. (<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>)

Zákon č. 89/2012 Sb. nový občanský zákoník. Tento občanský zákoník nahradil zákon č. 94/1963 Sb. o rodině (<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>)

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších právních předpisů (Křístek, 2017)

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů (Křístek, 2017)

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných (<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-73>)

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů (Křístek, 2017)

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (Křístek, 2017)

Vyhláška č. 458/2005 Sb., kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče (Křístek, 2017)

Vyhláška 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních (Křístek, 2017)

Metodický pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance, č. j. 14 423/1999-22 (Věstník MŠMT sešit 5/1999)

Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č. j. 28 275/2000-22 (Věstník MŠMT sešit 1/2001)

Volný čas a prevence u dětí a mládeže (MŠMT 2002)

Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané, č. j. 25 884/2003-24 (Věstník MŠMT sešit 11/2003)

Správní řád č. 500/2004 Sb. (Křístek, 2017)

Trestní zákon č. 140/1961 Sb. (<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-140>)

Zákon o veřejném ochránci práv č. 349/1999 Sb.,

Další

Školní řád Střední školy Buškovice 203 (www.vubuskovice.cz)

Ústavní informační systém

SEZNAM ZKRATEK

VÚ – výchovný ústav

SVP – středisko výchovné péče

EVIX - xperimental virtual internet exchange

RVP – rámcový vzdělávací program

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1: Způsob ukončení vzdělávání	36
Tabulka 2: Výběr vzdělávacího oboru	37
Tabulka 3: Vliv závislosti na návykových látkách na úspěšnost ukončení studia s výučním listem	38

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Petr Kříž

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: Kombinované

Název práce: Specifika vzdělávání žáků ve speciální škole při výchovném ústavu

Rok: 2019

Počet stran textu bez příloh: 47

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 27

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 0

Vedoucí práce: PaedDr. Jan Toman